

vrstne: gramatiške, muziške in gimnastiške. Učitelji gramatisti so se učili čitati in pisati; za računstvo se po šolah niso dosta brigali, kajti učenje je imelo pri Atenah bolj idealni, nego praktični namen.

Čitali so grške pesnike: Homerja, Hesioda, Solona, Ezopa. Na ta način so prišle grške junaške pesni med ljudstvo in postale narodne. V muziški šoli so dečki peli in svirali na kitari ali liri. Po vrhu so se napotili tudi v pesništvo.

Telovadili so Atenski dečki in mladenči v gimnazijah in palestrah, ki so bile krasno in bogato okinčane. V njih so se vadili enako kakor špartanski mladenči, samo s tem razločkom, da so Atenčani bolje gledali na gibčnost in lepoto telesa, nego na moč in jakost. Tudi se je telovadba gojila pri njih še le v dobi od 16. do 18. leta.

Vzreja je bila tudi pri Atenčanih stroga. Absolutne pokorščine Solon ni terjal, kakor Likurg; a ubogati se je pa po Solonovih načelih moralo radi tega, ker je Solon udarjal, da ne bode znal ukazovati oni, kdor ne zna vbogati. Zato je pri Atenčanih tudi šiba pela; rabili so jo stariši, detovodi in učitelji. Z 18. letom je bila pri atenskem mladeniču vzreja dovršena. Zdaj je stopil kot vojak in državljan v javno življenje. Po prestani šolski preizkušnji izročili so mu v znak možatosti v gledališči v pričo zbraneega ljudstva ščit in sulico. Potem je prisegel, da bode domovini z orožjem čast delal, branil njo in njune zakone ter častil bogove. Višjih učilnic Grki prvotno niso imeli, še le v Aleksandrovi dobi so se osnovala v nekaterih znamenitejših mestih. Naj glasovitejši ste bili ena v Atenah in druga v Aleksandriji. Učilo se je v njih tako zvanih sedem svobodnih umetnosti, namreč gramatika, retorika, dialektika, aritmetika, geometrija, muzika in astronomija.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovenska

XIX. veku.

„Zastran slovenščine nam zmiraj boljši časi prihajajo. Čedalje bolj se zavedajo naši Slovenci, čedalje bolj spoznavljajo svoje dolžnosti do premile matere Slave . . . S veliko zaprekami se imamo — pri slovenskem nauku — boriti; nimamo za Slovence pripravne slovnice, nimamo slovstvene zgodovine . . . Pa slavenska vsterpljivost in stannovitnost vse napotja premaga itd.“ — pisal je v Bčeli 1851 str. 143, in res — vzmagal je toliko, da je izšla nemška: *Leichtfassliche Sloven. Sprachlehre für Deutsche. Erster — Zweiter Jahrgang. Dritte umgearbeitete Auflage . . . 8. 1854 . . .* pa

i) Slovenska Slovnica s kratkim pregledom Slovenskega Slovstva ter z malim Cirilskim in Glagoliškim Berilom za Slovence. Spisal Anton Janežič. V Celovcu 1854. 8. 182. Zal. E. Liegel knjigar. — V predgovoru pravi na pr.: „Pričujoča slovnica, po naj boljih dosedanjih slovniških delih sestavljena, je seosebno našim slovenskim učencem na gimnaziah in realnih šolah namenjena. Spisali smo jo v slovenskem jeziku, ker je nas večletna skušnja prepričala, da vsak nauk, torej tudi jezikoslovni, tam naj lepše in naj veseliše napreduje, kjer se učencem v domačem, ne pa v tujem jeziku razlaga in razjasnuje . . . Pridan je „kratek pregled slovenskega slovstva“ od naj starših do naj novejih časov. Sostavili smo ga posebno po Majarjevem (Drobtince 1849) in J. Valjavcovem spisu (Slov. Bčela 1853 str. 108 — 216, kjer pa pisatelj pravi, da ga je zložil po prednašanju g. prof. Metelkota, po Šafařiku in Jungmanu) in družih razsodbah posameznih slovenskih knjig . . . Davašnje dni ne more več zadostiti znanost samo enega slovanskega jezika . . . Naša slovenščina je naravna hči staroslovenščine . . . V ti namen smo tu staro cirilsko in glagoliško azbuko z malim

staroslovenskim berilom dodali . . Prof. Fr. Miklošič in Metelko sta našo slovnico v rokopisu pregledati in semtertje popraviti blagovolila itd."

k) Slovenska Koleda za leto 1858, slovenskemu ljudstvu v poduk in razveselovanje. Vredil Anton Janežič, c. k. učitelj višjih realnih šol. Izdalo društvo sv. Mohora. V Celovcu vel 8. Slovenska Pratika — priloga I—XXXI . . Imenik vseh rimskih papežev . . Slovenska Koleda 1—267: Poštena Bohinčeka v Benetkah. Fedor in Olga . . Božja pot k Mariji na sv. Višarjih (s podobo) . . . Kako so stari Slovani merlice pokopovali . . Slovenski pregovori. Gospodarske drobtince. — Predgovor: Koleda je navada stara in častljiva. Vsem Slovanom je znana, in tudi na Slovenskem domá. Zvečer pred božičem, pred novim letom in pred sv. tremi kralji hodijo koledniki ali koledovavci od vasi do vasi, od selišča do selišča, in vošijo srečo in zdravje vsem domačim. Njih pesem vesela se razlega v nočni tihoti po celi dolini:

„Novo leto nosimo,
Vas darova prosimo!

Naj solnce jasno, blagodarno sija,
Bogato ródi nograd in poljé!
Nebeški dež obilno naj poljja,
Kar sini kolj Slovenije sadé.
Na skalo se nam sloga vkorenini;
Kar nam je bratov v dragi domovini,
Ljubezen ena v djanje jih zjedini.

Daj Bog prijatlom našim dni vesele,
Obvari milostno jih smertne strele,
Za čast in srečo ki goré dežele.
Kar sejejo, naj vidijo zoreti,
V resnico želje svoje razcveteti! —
Med zvezdami naj se njih slava sveti!"

Naj bo tudi pričujoča „Koleda“ vsem Slovencom ljuba in prijetna novoletnica. Namenjena je mladim in starim, posebno slovenskemu ljudstvu na deželi; naj jim služi v poduk in razveselovanje. Razun navadne pratike obsega lepo število večih in manjih povesti, pesem, popisov in drugih podučnih sestavkov, izvornih ali poslovenjenih. Čelo jej kinča v jeklo vrezana podoba Božje poti na sv. Višarjih. Bog daj srečo in veselo novo leto! V Lešah mesca septembra 1857. **A. J.** — Slovenska Koleda za leto 1859, slovenskemu ljudstvu v poduk in razveselovanje. Vredil Anton Janežič. Izdalo društvo sv. Mohora. V Celovcu v 8°. Pratika — s podukom o novih in starih denarjih — priloga str. I—XXVIII. Koleda str. 1—170: Kolednica (Cegnar). Sprava. Kriva prisega . . Jagodice. Igra v enem djanju po Kr. Šmidu svobodno poslovenil Matija Majar (str. 49—78). Sveti večer (Bile) . . Deklica na razpotju . . Smert Senjanina Iva. Mihael Audreaš, samouki pesnik in pevec slovenski. Simon Rudmaš, c. k. šolski svetovavec in nadzornik ljudskih šol na Koroškem . . Avstralci . . Ljubno. Bled (s podobo). En dan na planini nad Kamnikom (Bl. Sušnik). Potopis vodene kapljice (Tušek) . . Kako gospodinji natora v našem telesu. —

„Mnogokrat ljube Novice preblago željo naznanujejo, da bi se kde beletrističen (lepoznanski) list rodil . . Vredništvo Novic, g. Matija Majar in g. Žavčanin so vže govorili o tej reči . . Tudi smo v „Slov. Prij.“ odperto pisemce g. dr. Razlaga čitali nekaj jednakega našim željam . . Naše drage Novice ne morejo vsega tiskati, kajti njih namen in pravilo ni samo za slovstvo. . . Ali bi se ne dala rajna „Bčela“ iz temnega groba v nekoliko drugej obliki zopet obuditi in oživiti? Jeli bi se ne podstopil sopet častiti gosp. Anton Janežič vredništva . . Prosim, naj po Novicah svoje mnenje razodene . . Bog daj, da bi ta moj glas ne bil le „vanum desiderium“ in da bi o novem letu se vže veselili „Bčelinega vstajenja.“ — Tako je pisal v zadevah lepoznanskega časnika v Novic. 1857 str. 282 Janko Vijanski; za njim J. Drobnič (str. 315) in drugi. — Nato odgovarja A. Janežič v Novic. str. 294. 295 na pr.: „Kar so gospodarju, obertniku, domorodcu in vsakemu omikanemu človeku, ki vediti hoče, kaj se po svetu godí,

neprecenljive „Novice“, častiti duhovšini „Slov. Prijatelj“ in „Zgodnja Danica“, ravno tako nam je potreben v splošno oliko našega jezika list lepoznanek, kakor jih imajo vsi omikani narodi v manjem ali večem številu. Le mi Slovenci ga še zmiraj pogrešamo, če ravno je želja po njem, kakor nam spričujejo mnoge pisma in posamezni glasovi iz raznih krajev naše domovine, razširjena blizo po celi široki Slovenii. Zanašaje se v krepko podporo vseh rodoljubnih Slovencev nočemo dalje odlagati ali čakati; terdni volji in združeni moči vse obveljā. Naznanjamo torej vsem prijateljem našega slovstva, da bo jel že ob novem letu ali malo pozneje izhajati namesto rajne „Bčele“, se ve da v lepši in bolj dovršeni obliki, nov lepoznanek časopis pod naslovom: „Glasnik, lepoznanek list za literaturo in umetnost.“ Namenjen omikanim Slovencom po deželi in po mestih, bo obsegal razne po domače pisane sestavke, kakor: pesme, novele in povesti, pripovedke, popisovanja šeg in navad narodov slovanskih, životopise, sestavke krajopisne, zgodovinske in natoroznanske, slovenske prislovice in druge narodske drobtinice, z eno besedo vse, kar se vjema z namenom kratkočasno-podučnega lista . . . V dokladi drobtinice jezikoslovne . . . misli in želje posameznih vlastencov v slovničnih zadevah, v pojasnjenje raznih gramatičnih pravil, gradiva za slovenski slovar, nabrane po raznih krajih Slovenije, vesti o slovenskih podnarečjih in marsiktere literarne novice . . . Vsi sestavki za „Glasnika“ naj bodo v čisti, gladki slovenščini prav mikavno pisani, lahko razumljivi, ne preobširni, kolikor je moč po domačih predmetih osnovani in sploh estetično dovršeni, da bode berilo um in serce požlahnovalo, ne pa mlade serca s praznimi sanjarijami in nečistimi željami napolnovalo. Zatorej nikakor ne bomo mogli jemati sestavkov, v katerih veje zgolj duh poželjive posvetnosti, ker so zoper namen našega lista, kterege geslo naj vedno ostane: požlahnovanje uma in srca. Vse naj bo pošteno slovenski nravi primerno, bodi si poduk ali razveseljevanje itd.“ (cf. str. 331). — V tem smislu razpiše v „Slov. Prijatlu“ (str. 186) povabilo na naročbo in z novim letom pride na svetlo

1) Glasnik Slovenski. List za literaturo in umetnost. Vredil in izdal Anton Janežič, c. k. učitelj višjih realnih šol. Pervi zvezek. V Celovcu, 1858. 8. str. 192. Nat. J. Leon. V kazalu: Zabavni del — v verzih, v prozi. Podučni del. Glasnik literarni. Glasnik iz domačih in tujih krajev. Imenitniše drobtinice. Minulo bo šele pol leta, kar je nastopil Glasnik pervokrat svojo pot po slovenskih goricah in ravnica; pa že lepo število si je pridobil prijateljev in podpornikov v tem kratkem času. Bodi vsem hvala in čast! Enakomerno bo tudi v prihodnje obdeloval um in serce . . . Glasnik literarni bo delal na rešeto dela slovstvene, noveje in stareje (toda zmiraj „učee“ in nikdar ne „porugivajuće“) itd. (str. 192). — Drugi zvezek str. 204. — Z novim letom nastopi Glasnik svoj drugi tečaj. Izhajal bode, kakor doslej, po celi poli dvakrat v mescu . . . ; razglaševal bode tudi častitljive ostanke, ki so se ohranili med narodom iz časov nekdanjih; včasih se bode ozerl po cveticah tudi v tuje vertove, posebno slovanske, ter jih povijal med cvetje domače itd. (188). — Glasnik Slovenski. Lepoznansko-podučen list. Tretji zvezek. 1859. 8. 196. — Četerti zvezek str. 190. V povabilu pravi: Mnogo lepih sestavkov imamo . . . Izmed bogate zaloge omenjamo le prekrasne zgodovinske povesti „Koliščina in stepe“, ki se šteje med prve biserje poljske literature . . . Da se bo dalo slovstveno gradivo primerniše razredovati in še z večo skerbjo pregledovati, bo izhajal Glasnik le 1. dan vsakega mesca, kakor doslej na dveh velikih polah . . . Tudi med vojsknim hrupom se bo Glasnik na vso moč poganjal za izobraženje našega jezika in za povzdigo naše mlade literature itd. — Zarja lepših dni vzhaja tudi slovenščini in zbujā domače pisatelje k novi delavnosti; bogata lepih sestavkov je že naša nabira za prihodnje leto, in še vedno se množi število naših podpornikov in delavcev na literarnem polju; zatō nas navdaja sladko upanje, da se bo

v novem letu Glasnik še bolj prikupil svojim bravcom, kakor v letošnjih nemirnih časih, ki so zmir bili neprijazni vedi in umetnijam itd. — Peti zvezek 1860. 8. 190. — Šesti zvezek 190 str. — S prihodnjim letom bo izhajal Glasnik trikrat v mescu (5., 15. in 25.); vselej ga pride na svitlo pol pôle velike oblike . . Naša lepoznavna literatura leži na mnoge strani še vsa v celini; posebno se je doslej popolnoma zanemarila naša zgodovinska in narodska povest, ki se, po ljudstvu posneta, najberže prime ljudskega srca. Da obrnemo delavnost naših pisateljev tudi na to polje, želimo ob novem letu razpisati primerno darilo za najboljšo zgodovinsko ali narodsko pripovedko itd. — Napočila je z novim letom vsem rodovom v široci Avstriji doba dušnega prerorenja . . Slovenci! tudi nam že svita na vzhodu; da se pa popolnoma razdaní, bodi naše sveta skerb in prizadeva . . Slovenci, bodimo delavni, bodimo složni! le tako nam zasiže žar lepše prihodnosti. Naše geslo bodi: vse za vero, za narod, za cesarja! Sedmi zvezek 1861. str. 145. — Z novim letom nastopi „slovenski Glasnik“ svoj peti tečaj. Izhajal bo, da večih sostavkov ne bo treba tolikrat tergati, po mnogih željah v začetku vsacega mesca, 2—3 pole na enkrat, sopet v stari priročni oblici itd. — Osmi zvezek 1862. str. 404. — Zabavni in podučni del; v vezani in nevezani besedi, narodne pesme; besednik, dopisi, slovstvene reči, drobtine. — Z novim letom nastopi svoj šesti tečaj. Olike slovenskega jezika za vsakovrstno pisavo ostane mu tudi v prihodnje prva naloga . . Med drugimi reči bo obsegal prihodnji tečaj kratko staroslovensko slovnico, ki jo je spisal g. J. Marn, kat. in učitelj slovenščine v Ljubljani itd. (str. 403). — Deveti zvezek 1863 str. 352. — Hrvaško-srbsko berilo. Izhajal bode kakor doslej na dveh polah v mescu in prinašal razno lepoznavno in podučno blago, sosebno novele, pripovedke in razne poezije, umetne in narodske. — Deseti zvezek 1864 str. 388. — Z novim letom osmi tečaj — naj najde naš edini lepoznavski list pri vseh rodoljubnih Slovencih obilno podpore, da bodo tudi dalje, kakor doslej, podpora slovenski literaturi in slovenskim pisateljem! — Ednajsti zvezek 1865 str. 384. Nat. J. in F. Leon. — Osnova mu bode zanjprej ta-le: Glavni list bode razpadal v tri predele: prvi je odločen zabavni lepoznavski slovesnosti v vezani in nevezani besedi, drugi podučnemu lepoznavstvu, tretji pa raznim izdelkom narodske poezije in slovanskemu berilu . . Književni obzor . . Besednik . . Kar se tiče pisave posameznih sostavkov, držal se bode Glasnik sploh dosedanjšega pisanja, ki je najbolj navadno med Slovenci; kar se pa tiče polglasnega e pred rom, opuščal se bode v korenikah po želji večine slov. pisateljev itd. — Dvanajsti zvezek 1866 str. 452. Nat. J. Blaznik v Ljubljani. — Deseti tečaj. — Notranja razredba snovi in cena mu ostane, kakoršna je bila doslej; na obliki pa se bo Glasnik povekšal in bo po mnogostrani želji trikrat v mesecu na pol poli največe (regalne) osmerke na svitlo prihajal itd. — Deseti tečaj 1867 str. 384. Nat. J. in F. Leon. — Da-si tudi mu je bila včas materijska podpora po slovenskih rodoljubih v obče le pičila, da ne rečemo prepíčila, ohranil se je „slov. Glasnik“ vendar, vkljub vsem oviram, skozi deset let srečno pri življenji, za kar gre hvala sosebno naši rodoljubni mladini . . . Ker nam pri sedanjem podpori zabavno-podučnega tednika še ni mogoče osnovati in ker letašnji polomesčnik večini bralcev v mnogem oziru ni toliko ugodil kakor njegova lanska izdava, preseli se „slov. Glasnik“ z novim letom zopet v Ljubljano in bode tam v prav lični opravi in z mnogovrstnim zanimivim obsegom, kakor leta 1866, iz Blaznikove tiskarnice vsak mesec na poltretji poli na svitlo prihajal, da ne bode treba večih spisov toliko pretrgovati itd. — Ednajsti tečaj 1868 str. 236. — V listu 5. str. 200 v listnici piše vrednik: Pri tej priložnosti ponavljamo svojo ponižno prošnjo gg. naročnikom, ki nam še niso poslali naročnine za tekoče polletje, da to še tekoči mesec storiti blagovolijo, sicer bi bili prisiljeni daljo izdavo našega lista ustaviti . . In v 6. listu

1. jun. 1868 v naznanilu str. 236 pravi vredništvo: Naša prošnja v zadnjem listu doslej žalibog ni našla zaželenega odziva; preobilica zaostankov, pa tudi marsiktera nemila izkušnja nas je prisilila, da ustavimo z današnjim listom izdavo „slov. Glasnika“ za drugo polletje itd. . Z Bogom!

m) Urban Jarnik, učenec in naslednik O. Gutsmanov, imenuje se po pravici Koroški Vodnik, ki ga je opisal A. Janežič v Vodnikov. Spomeniku l. 1859 str. 112—115, kjer je priobčil tudi nekaj njegovih izvirnih pesem. „Podajemo jih tu popolnoma nespremenjene; celó posebnosti koroškega govora smo skoz in skoz prideržali, da nam v svoji izvirni pisavi kažejo, v kako gladki in čisti slovenščini je že leta 1809 pel in pisal naš koroški vodnik na polju pesniškem — Urban Jarnik iz zilske doline (str. 114).“

„Sloga jači, nesloga tlači“.

Ta zlati izrek bodi glavno vodilo vsemu učiteljevemu delovanju.

Poročal pri okrajni učiteljski konferenciji v Postojini v 7. dan julija 1886. l. **Fran Mrcina**, učitelj na Gočah.

(Dalje in konec.)

Blebetanje je pa toliko nevarnejše, ako postane opravljanje, t. j. ako se po njem razširjajo drugih napake; kajti s tem se zadevajoči še bolje razburijo, ter se v svojej razburjenosti še manj ogibljejo neslogi. Ako pa blebetavec nima resnične tvarine, pa si jo izmisli, in potem mu pravimo obrekovalec. Obrekovalec škoduje zopet slogi, ker se opira na neresničnost ter nima svoje zbadljivosti in razžaljivosti nobene meje.

Vender se pa ta neprevidna raba jezika vrši za hrbtom tistega, komur je namenjena. Lehko je torej mogoče, da on o vsem opravljanji in obrekovanji nič ne izvé ter tako izostane važen faktor mrznji in neslogi. V tem obziru je tedaj zasmehljivost ali zabavljivost in grajavnost še hujša. Zabavljivec in grajavec devlje sè zbadljivostjo vse v nič, kar vidi na drugih z namenom, da bi je smešil, bodi si iz čemernosti ali hudobne navade, bodi-si iz prevzetnosti ali zavisti.

Prav to naravnostno zbadanje, zasmehovanje in zaničevanje pa je poglaviten povod, da se človek odstranjuje in oddaljuje od človeka, da se vzajemno drug drugega ogibljeta, ter tako odtegujeta vkupnemu, vzajemnemu in složnemu delovanju.

Ne trdim, da bi se tû naštete kreposti in napake, ki pozitivno ali negativno vplivajo na složno življenje v človeštvu, nahajale mej šolsko mladino v gori razpravljenem razvitku, vender se pa njihove kali in prvi začetki tudi v otročjem srci ne dade odrekovati. Učiteljeva dolžnost je tedaj skrbeti, da se ne razvijajo oziroma zatró — in v tem se javlja njegovo delovanje v šoli v smislu na čelo postavljenega izreka.

To delovanje učiteljevo v šoli pa bi bilo negotovo, ako bi ne bil tudi sam tak, kakor hoče svoje otroke imeti. V dejanji se kaže mož, ne v besedah! Res je, da mu v to ne daje šola sama, to je njegovo delovanje pri pouku, Bog vé kake prilike, pa otrok ne vidi učitelja le v šoli, ampak on ga pozna tudi zunaj šole, on sliši o njem tudi domá. V tem obziru mora tedaj učitelj jako paziti, da sam skrbno goji gori naštete kreposti, ter se ogiblje nasprotnim napakam, s kratko, da ni njegovo delovanje zunaj šole v nasprotji z njegovimi besedami v šoli.

To delovanje zunaj šole se pa javlja v složnem življenji v družini in v slogi sè sovaščani.